

Dr Marek GRUCHELSKI
Wyższa Szkoła Menedżerska w Warszawie
Dr Józef NIEMCZYK
Instytut Badań Rynku, Konsumpcji i Koniunktur w Warszawie

WPŁYW CZŁONKOSTWA ROSJI I UKRAINY W ŚWIATOWEJ ORGANIZACJI HANDLU (WTO) NA POLSKI HANDEL ROLNO-ŻYWNOŚCIOWY ORAZ NA JAKOŚĆ IMPORTOWANEJ Z TYCH KRAJÓW ŻYWNOŚCI®

Akcesja Rosji i Ukrainy do WTO, przynajmniej początkowo, ułatwi wzrost eksportu rolno – żywnościowego ze strony krajów Unii Europejskiej (w tym z Polski) na rynki obydwu wymienionych państw. Przewiduje się, że eksport unijny (w tym polski) będzie w pierwszym okresie intensywniejszy na rynek rosyjski ze względu na duży popyt, a w późniejszym okresie zakłada się, że możliwości wzrostu takiego eksportu mają szerszą perspektywę na rynku ukraińskim. Akcesja do WTO, zwiększy możliwości eksportowe Rosji, a zwłaszcza Ukrainy – głównie towarów rolno-żywnościowych na rynki państw UE, głównie surowców żywnościowych (np. ziarna zbóż i oleistych, świeżych i chłodzonych owoców i warzyw) i półproduktów, np. mrożonych owoców i warzyw, olejów roślinnych, śrut poekstrakcyjnych i makuchów na pasze, cukru, tytoniu surowego i mięsa (wołowiny z Ukrainy). Oczekuje się, że Ukraina postawi także na wzrost eksportu produktów mlecznych.

Polska ma szczególną szansę wykorzystania „renty położenia” w zakresie rozwoju eksportu rolno-żywnościowego do Rosji i Ukrainy po ich akcesji do WTO, ze względu na swoje położenie geograficzne, tradycje handlowe z tymi rynkami, znajomość realiów tych rynków itp.. Akcesja Ukrainy, a zwłaszcza Rosji do WTO zakończy konkurencję wewnątrz-unijną (w tym polską z pozostałymi państwami UE-15) w odniesieniu do rynków tych krajów oraz pozwoli na zniesienie subiektywnych restrykcji rosyjskich w stosunku do polskiego eksportu rolno-żywnościowego. Ponadto wejście tych krajów do WTO wpłynie na ugruntowanie jakości i bezpieczeństwa zdrowotnego importowanej z tych krajów żywności. Rozwój handlu rolno-żywnościowego Ukrainy z UE, będzie bardzo ważnym przyczynkiem do rozpoczęcia procesu stowarzyszenia Ukrainy z UE. W przyszłości, w warunkach pełnej liberalizacji światowego handlu żywnością, największe szanse rozwoju (lub co najmniej utrzymania status quo) ma w Europie jedynie rolnictwo ukraińskie, ze względu na niezwykle dużą naturalną konkurencyjność swojego sektora rolno-żywnościowego.

WPROWADZENIE

Negocjacje akcesyjne do WTO – Rosji i Ukrainy weszły w ostatnią fazę, zwłaszcza po porozumieniu USA-Rosja (19 listopada 2006 r.) w Hanoi, co do zniesienia rosyjskiego zakazu importu amerykańskiej wołowiny, a także zniesienia rosyjskich barier importowych na owoce i warzywa nie uprawiane w Rosji oraz na niektóre półprodukty dla przemysłu rolno-spożywczego[3]. Istotnym jest pytanie – **jak ewentualna akcesja Rosji i Ukrainy do WTO wpłynie na rozwój handlu zagranicznego żywnością** (w tym zwłaszcza handlu polskiego i w ogóle unijnego) **oraz czy wzmocni gwarancje co do dobrej jakości i bezpieczeństwa zdrowotnego importowanych produktów rolno-żywnościowych z tych krajów?** Zagadnienia te, poza charakterystyką negocjacji i ich uwarunkowań, omawiamy w niniejszym artykule.

Rolnictwo i sektor rolno-żywnościowy Rosji i Ukrainy są bardzo podobne pod względem wyposażenia i struktury czynników produkcji, struktury własności, skali i potencjału produkcji gospodarstw rolnych. Sektory rolno-żywnościowe obydwu krajów są komplementarne, o czym świadczy dość bogata wymiana towarów rolno-żywnościowych oraz tradycyjne kierowanie nadwyżek zwłaszcza surowców rolnych z Ukrainy na rynek rosyjski. Ukraina jest w pewnym sensie zapleczem żywnościowym Rosji, chociaż wartość ukraińskiego eksportu rolno-żywnościowego do Rosji spadła z 1,6 mld USD w 1996 r. do 0,7 mld USD w 2001 r. W efekcie udział ukraińskiego eksportu rolno-żywnościowego na rynek rosyjski spadł z 51 do 37% [1]. Ukraina jest eksporterem netto

żywności (poza okresem początkowych lat dziewięćdziesiątych ubiegłego wieku), w tym do Rosji ze względu na fakt, że rolnictwo ukraińskie jest bardziej wydajne i konkurencyjne niż rosyjskie. Specjaliści uważają jednak, że w związku z szybkim rozwojem rolnictwa rosyjskiego (wzrost produkcji wyniósł 20% pomiędzy 1999, a 2001 rokiem) rolnictwo ukraińskie również musi być reformowane i rozwijane aby utrzymać dotychczasowe przewagi konkurencyjne (*competitive advantage*) [1].

Rolnictwo obydwu krajów jest niedoinwestowane, posiada niski udział własności prywatnej, zwłaszcza ziemi i odznacza się niskimi wydajnościami uprawianych roślin i chowanych zwierząt gospodarskich. Duża skala produkcji gospodarstw pozwala przy intensywnym i racjonalnym inwestowaniu na potencjalnie szybki wzrost konkurencyjności rolnictwa i całych sektorów rolno-żywnościowych tych krajów, a w efekcie na wzrost eksportu, zwłaszcza ukraińskiego, w tym poza obszar Wspólnoty Niepodległych Państw (WNP).

PORÓWNANIE STANU I MOŻLIWOŚCI PRODUKCJI ORAZ ROZWOJU SEKTORÓW I RYNKÓW ROLNO-ŻYWNOŚCIOWYCH POLSKI, ROSJI I UKRAINY

Polska

Możliwości rozwoju polskiej produkcji rolno-żywnościowej są wyznaczane w dłuższej perspektywie przez wspólną

politykę rolną UE (WPR), w tym przez jej zmiany polegające generalnie biorąc na liberalizacji, czyli zmniejszeniu wsparcia budżetowego, a jednocześnie na likwidacji dotacji eksportowych (refundacji wywozowych) i zwiększeniu do pewnego stopnia otwarcia rynku. Zgoda Komisji Europejskiej na likwidację do 2013 roku refundacji wywozowych (na konferencji ministerialnej WTO w Hongkongu w grudniu 2005 roku) oznacza dalsze obniżenie cen zbytu produktów rolnych¹ oraz przyzwolenie na obniżenie wsparcia wewnętrznego produkcji rolnej. Te decyzje spowodują w dalszej perspektywie z jednej strony – koncentrację produkcji rolnej, a z drugiej – doprowadzą do pewnego spadku (skurczenia się produkcji rolnej) na skutek konkurencji tanich importowanych produktów rolnych, w tym doprowadzą do przesunięć tej produkcji, np. do nowych państw członkowskich (w tym hipotetycznie na Ukrainę, jeśli w przyszłości została by ona członkiem Unii).

Dla Polski w chwili obecnej jest, zdecydowany wzrost eksportu produktów rolno-żywnościowych, co stymuluje wzrost produkcji rolnej w niektórych kierunkach, np. mięsny, mleczny, owocowo-warzywny, cukrowniczym i cukierniczym, rybnym i przetworów rybnych, wód mineralnych, cygar itp. Jednocześnie ważny jest fakt, że Polska w ramach WPR ma ograniczone możliwości wytwarzania niektórych produktów objętych tzw. kwotowaniem, np. mleka, cukru (produkcja spadnie również na skutek wdrożenia reformy unijnego rynku cukrowniczego, polegającej na obniżeniu cen skupu buraków cukrowych), skrobi ziemniaczanej, połowów ryb morskich i innych (np. lnu, konopi). **Największą potencjalną szansę rozwoju eksportu rolno-żywnościowego do Polski ma Ukraina**, w tym bezcłowego wwozu żywności do Polski po ewentualnym jej przystąpieniu do UE.

Rosja

Rosja importuje duże ilości produktów rolno-żywnościowych, w tym z Ukrainy. Pomiędzy 2003, a 2004 rokiem wzrósł import z Ukrainy następujących grup produktów: – mleka i przetworów mlecznych, do wartości ponad 137 mln USD (a więc 1,8-krotnie), mięsa i półproduktów (*semi-finished products*) do wartości ok. 64 mln USD (a więc 1,4-krotnie).

Rosja w odróżnieniu od Ukrainy odznacza się średnio biorąc gorszymi warunkami przyrodniczymi produkcji rolno-żywnościowej i tym samym niższą naturalną konkurencyjnością. Wydaje się, że wspomniany duży wzrost tej produkcji w Rosji będzie kierowany głównie na pokrycie rosnących potrzeb wewnętrznych oraz krajów WNP. Eksport rosyjskiej żywności do UE, w tym na rynek polski będzie z jednej strony biorąc - ograniczany przez względnie duże odległości z rejonów produkcji do rynków zbytu i wysokie standardy, a z drugiej – stymulowany przez względnie wysokie ceny zbytu. Rozwój rosyjskiej produkcji rolno-żywnościowej nie pozwoli ponadto na istotne przyspieszenie rozwoju polskiego eksportu rolno-żywnościowego na rynek rosyjski.

O trwałym i powszechnym rozwoju rosyjskiego sektora rolno-żywnościowego, będą decydowały, podobnie jak na Ukrainie, przemiany restrukturyzacyjne (w tym prywatyzacyjne) i modernizacja tego sektora.

Ukraina

Ukraina, ze względu na swoje olbrzymie potencjalne możliwości produkcyjne w sektorze rolno-żywnościowym będzie, jak się niekiedy twierdzi „zagłębem” żywnościowym (*bread-basket*) w Europie wschodniej [2], produkując pszenicę, jęczmień, żyto, słonecznik, oraz warzywa, np. melony, paprykę, pomidory i wszelkiego rodzaju owoce. Już obecnie Ukraina jest jednym z głównych światowych producentów nasion oleistych w świecie [2]. Wskaźnik samowystarczalności Ukrainy pod względem produkcji olejów roślinnych z nasion słonecznika, rzepaku, kukurydzy i soi oscyluje wokół 200%.

Generalnie biorąc istotne jest, że na Ukrainie intensywnie rozwija się przetwórstwo rolno-żywnościowe. Wartość przetworów wzrosła dwukrotnie pomiędzy 1999 a 2004 rokiem. Wolumen wytworzonych produktów wzrósł w tym okresie – o 4,2 razy dla serów tłustych, 2,3 razy dla olejów roślinnych, 2,6 razy dla margaryny, dwukrotnie dla wędlin i wyrobów alkoholowych, 3,3 razy dla wód mineralnych oraz aż 15 razy dla cukru.

Ukraina jest potencjalnym dużym eksporterem, zarówno do UE jak i do Rosji - owoców i warzyw, nasion roślin oleistych i olejów roślinnych, zboża, wołowiny oraz mleka, przetworów mlecznych i innych produktów. Wymaga to jednakże urynkowania gospodarki, restrukturyzacji, prywatyzacji i modernizacji produkcji rolno-żywnościowej. Rozwój sektora rolno-żywnościowego Ukrainy najprawdopodobniej będzie przyspieszany przez intensywne inwestycje zagraniczne (w tym częściowo polskie), zwłaszcza na etapie „zbliżenia” Ukrainy z zachodem. „Defensywa” unijnego sektora rolno-żywnościowego, liberalizacja wspólnej polityki rolnej Unii, będą sprzyjały importowi żywności z Ukrainy przed jej akcesją do UE, a jednocześnie nie zahamują jego rozwoju po akcesji Ukrainy do UE, ze względu na jego niezwykle wysoką naturalną konkurencyjność.

WYMIANA ZAGRANICZNA ARTYKUŁAMI ROLNO-ŻYWNOŚCIOWYMI; POLSKA, ROSJA, UKRAINA

Ogólna wartość (w mld USD) obrotów handlowych towarami rolno-żywnościowymi, odpowiednio – eksport, import – wynosiła w 2002 r. (według danych FAO) [4]. :

- Polska – 3,01,3,47; ujemne saldo handlowe. Od 2003 r. saldo jest dodatnie,
- Rosja – 1,84,9,38; bardzo duże ujemne saldo handlowe,
- Ukraina – 2,44,1,13; dodatnie saldo handlowe.

Dane powyższe świadczą między innymi o tym, że Ukraina, a zwłaszcza Rosja, są nadszaniecznymi eksporterami żywności. Wynikato z niedużych jeszcze realnych możliwości produkcji rolniczej i przetwórstwa rolno-żywnościowego, a poza tym z rosnącego popytu wewnętrznego na żywność, w związku ze stopniową poprawą dochodów *per capita*, zwłaszcza w Rosji.

Polska i Rosja odznaczają się relatywnie dużymi wielkościami importu. W przypadku Polski przyczyną jest względnie duża siła nabywcza ludności oraz dobrze zorganizowany rynek rolno-żywnościowy. Głównym czynnikiem proimportowym w Rosji jest bardzo duży rynek wewnętrzny oraz szybki wzrost popytu na żywność w ostatnich latach. Główną przyczyną niedużego importu rolno-żywnościowego Ukrainy jest

1 Wcześniej Wspólnota Europejska istotnie obniżyła ceny interwencyjne na zboża i wołowinę w ramach reformy Mac Sharry'ego (1993 r.), Agendy 2000 (2000 r.) oraz w ramach reformy WPR w czerwcu 2003 r.

i najprawdopodobniej będzie w najbliższych latach dochodowa bariera popytu.

Istotne są następujące cechy wymiany zagranicznej towarami rolno-żywnościowymi Polski, Rosji i Ukrainy:

- **Rosja i Ukraina są rozwijającymi się eksporterami zbóż, zwłaszcza pszenicy i mąki pszennej oraz jęczmienia**, co świadczy wogóle o tendencjach rozwojowych sektorów rolno-żywnościowych tych krajów. **Polska jest i najprawdopodobniej pozostanie importerem netto zbóż. Dużą szansę wzrostu ma import zbóż z Ukrainy do Polski**;
- wszystkie trzy analizowane kraje są eksporterami netto cukru, zwłaszcza Ukraina i Polska, przy czym Polska i Rosja ma największą wartość eksportu cukru. Wobec prawdopodobieństwa ograniczenia produkcji cukru w Polsce w związku z unijną reformą rynku cukru, istnieje duże prawdopodobieństwo rozwoju importu na polski rynek cukru z Rosji, a zwłaszcza z Ukrainy;
- Rosja i Ukraina są eksporterami netto ziarna słonecznika (Polska jest importerem netto), a Ukraina bardzo dużym eksporterem (praktycznie bez importu) oleju słonecznikowego. Z kolei Rosja jest dużym importerem netto oleju słonecznikowego, ze względu na duże zapotrzebowanie wewnętrzne. **Ukraina ma zatem duże możliwości rozwoju eksportu nasion i oleju ze słonecznika**;
- trzy kraje są eksporterami netto **nasion rzepaku**, przy czym **największą potencjalną szansę rozwoju tego eksportu ma Ukraina**, ze względu na cieplejszy klimat;
- ze względu na duży popyt wewnętrzny zarówno Rosja, jak i Ukraina eksportuje niewielkie ilości **tłuszczów zwierzęcych**, natomiast **Polska jest eksporterem netto tych produktów. Najprawdopodobniej w perspektywie wielu najbliższych lat prawidłowości takie utrzymają się**;
- Polska jest znaczącym eksporterem żywca wołowego w stosunku do niewielkiego eksportu zwierząt rzeźnych z Ukrainy i Rosji. Ukraina ma szansę rozwoju eksportu zwierząt dopiero po ewentualnym rozpoczęciu stowarzyszenia z Unią Europejską lub po akcesji do UE (w tym ze względu na możliwość nadzoru nad bezpieczeństwem sanitarnym tego eksportu). Jednocześnie Polska, a zwłaszcza Ukraina są dużymi eksporterami, a Rosja importerem wołowiny. Ukraina ma duże możliwości rozwoju eksportu tego produktu w przyszłości;
- **jedynie Polska jest znaczącym eksporterem wieprzowiny i mięsa drobiowego, natomiast Rosja jest bardzo dużym importerem tych towarów. Ukraina jest importerem netto mięsa drobiowego**. Najprawdopodobniej import mięsa drobiowego do Rosji i Ukrainy będzie się zmniejszał na skutek szybkiego rozwoju krajowej produkcji;
- **Polska jest wyróżniającym się eksporterem wędlin, natomiast Rosja jest importerem tego produktu**. Najprawdopodobniej takie tendencje utrzymają się w najbliższej perspektywie;
- Polska i Ukraina są eksporterami netto mleka w proszku i skondensowanego. Szansę na eksportera netto tego produktu ma również Rosja², natomiast Ukraina na pewno

znacząco większy eksport tego produktu w najbliższych latach;

- **Polska i Ukraina są znaczącymi eksporterami netto masła, serów i twarogów, natomiast Rosja jest dużym importerem netto tych produktów. Prawidłowości takie mają szansę utrzymać się w najbliższym czasie**. Ukraina ma szansę na dalsze zwiększenie swojego eksportu netto tych produktów, zwłaszcza do czasu ewentualnej akcesji do UE;
- Polska jest eksporterem jaj, natomiast Rosja, a zwłaszcza Ukraina importerem netto. Najprawdopodobniej z czasem, obydwa te kraje staną się eksporterami netto, zwłaszcza Ukraina;
- Polska i Rosja są importerami netto, natomiast Ukraina eksporterem netto piwa. Najprawdopodobniej z czasem, w dłuższej perspektywie, również Ukraina stanie się importerem netto tego towaru;
- wszystkie trzy analizowane kraje są importerami netto tytoniu i wyrobów. Ukraina ma szansę w dłuższej perspektywie stać się eksporterem netto tych towarów, zwłaszcza do czasu ewentualnej akcesji do UE, na skutek bardzo dobrych warunków w zakresie uprawy tytoniu, w tym odmian aromatycznych.

PRZEBIEG NEGOCJACJI I WSTĘPNIE UZGODNIONE W NEGOCJACJACH WTO OFERTY ROLNE ROSJI I UKRAINY; LIBERALIZACJA BARIER IMPORTOWYCH

Rosja

Rosja rozpoczęła formalne negocjacje akcesyjne w WTO w 1993 r. Zakładano, między innymi, że proces negocjacyjny zostanie zakończony do czasu spotkania G-8 w St. Petersburgu, 15-17 lipca 2006 r. Przeszkadzał temu do niedawna, brak bilateralnego porozumienia Rosji ze Stanami Zjednoczonymi, co już jak wspomniano nastąpiło. Głównym powodem nieporozumienia z USA były wdrożone w Rosji z dniem 1 kwietnia 2003 r. i obowiązujące do 2010 r. kwoty taryfowe (*tariff-rate quotas*) w imporcie wołowiny i wieprzowiny. Powodem niezadowolenia USA były też ograniczenia kwotowe (*three-year quota*) w imporcie mięsa drobiowego, obowiązujące od maja 2003 r. Ważnym przyczynkiem był zakaz importu mięsa drobiowego z marca 2002 r. ze względu na zagrożenia ptasią grypą (*avian influenza*).

Według analitycznego centrum rosyjskiego sektora rolno-żywnościowego (*Agri-Food Economy Analytical Center, Russia*) - taryfy celne w imporcie rolno-żywnościowym Rosji są relatywnie niskie. Taryfy średnie ważone wynoszą ponad 15%, natomiast średnie taryfy kształtują się na poziomie ok. 10%³.

Jeżeli chodzi o subsydia eksportowe, to obecnie nie są one stosowane w Rosji; wręcz jest stosowany zakaz eksportu olejów pochodzenia roślinnego. Do innych uwarunkowań,

reign trade) – eksport mleka w proszku i skondensowanego spadł pomiędzy 2000 a 2004 rokiem z 73,7 tys. t do 35,4 tys. t.

3 Według innych danych średnie rosyjskie importowe taryfy celne wynoszą 11,3% w odniesieniu do żywności oraz 8,2% w odniesieniu do produktów rolnych i leśnych.

2 Według rosyjskich danych statystycznych (*Customs Statistics of RF fo-*

które obiektywnie hamują eksport należy zaliczyć, np. brak zharmonizowanych standardów (*non-harmonized standards*), brak zagranicznych agencji certyfikujących (*certification agencies*) oraz stosowanie cła eksportowego. Przystąpienie Rosji do WTO umożliwi jej stosowanie wsparcia eksporterów, co jest jednoznaczne z pośrednim wsparciem producentów rolno-żywnościowych.

Rosjanie obawiają się, że żądane przez WTO obniżenie wsparcia wewnętrznego producentów rolno-żywnościowych (*domestic support*), spowoduje obniżenie produkcji.

W Rosji problemem jest, podobnie jak w innych państwach realizujących transformację gospodarczą (*transition economy*), nie stosowanie dopłat bezpośrednich do dochodów rolniczych (*direct support of income in agriculture*).

Dotacje w ramach tzw. zielonej skrzynki (*green box*), np. finansowanie rozwoju infrastruktury, nakłady na rozwój nauk rolniczych, kształcenia itp. stanowiły w Rosji w 1999 r. ok. 40% rosyjskiego budżetu rolnego (tj. ok. 0,25% dochodu narodowego).

Rosjanie nie obawiają się zagrożeń w zakresie bezpieczeństwa żywnościowego (*food security*), wynikających ze względnie dużego importu żywności do Rosji. Pod względem wartości zajmuje on drugą pozycję, po imporcie maszyn, urządzeń i środków transportu i stanowi od 25 – 30% wartości całego rosyjskiego importu. Import żywności przekracza sześć do dziesięciokrotnie wartość jej eksportu. Rosjanie uważają jednakże, że w przyszłości środki finansowe pozyskiwane z eksportu żywności powinny dominować w ogólnej wartości środków wydawanych na jej import; obecnie stanowią jedynie ok. 10 – 15%. Inaczej mówiąc, Rosja nie zamierza prowadzić w przyszłości restrykcyjnej polityki w stosunku do importu produktów rolno-żywnościowych, natomiast chce rozwijać ich eksport.

Jeżeli chodzi o „ofertę rolną” Rosji w negocjacjach WTO, to zgadza się ona na:

- związanie obecnego poziomu wsparcia sektora rolno-żywnościowego (*current support level*) typu AMS, czyli wsparcia zaliczanego do tzw. żółtej (*yellow*) i bursztynowej (*amber*) skrzynki (tj. np. dopłaty do produkcji roślinnej i zwierzęcej, rekompensowanie przez budżet państwa kosztów stosowania środków materiałowych i inwestycyjnych, kredyty krótkoterminowe, wsparcie cen zbytu i transportu produktów rolnych) i zredukowanie AMS w ciągu 6 lat o 20%;
- redukcję w ciągu 6 lat (o 36% wartość subsydiów eksportowych oraz o 20% wolumen eksportu objętego subsydiami) w odniesieniu do produktów rolno-żywnościowych.

W październiku 2003 r. Rosjanie zaproponowali aby ekwiwalent wsparcia wewnętrznego (*internal support equivalent*) wynosił 9,5 mld USD (w negocjacjach na koniec 2005 r. wartość proponowanego przez Rosjan AMS wynosiła **9 mld USD**; dla przykładu zagregowane wsparcie w USA, wyrażone wskaźnikiem AMS wynosi ok. 25 mld USD), natomiast wartość subsydiów eksportowych – 0,7 mld USD;

- Rosja dostaje przy stosowaniu środków sanitarnych i fitosanitarnych (zwłaszcza w odniesieniu do żywności drobiowego i różnych gatunków mięsa, głównie wołowego i drobiowego), twierdząc, że są one zgodne ze standardami sanitarnymi i fitosanitarnymi WTO;

- Rosja chce zachować po akcesji do WTO kwoty taryfowe w imporcie np. wieprzowiny, wołowiny oraz ograniczenia kwotowe (*volume quotas*) w imporcie mięsa drobiowego.

Ponadto Rosja chce mieć możliwość stosowania zmiennych opłat celnych (*variable import duty*) w imporcie cukru.

Jeżeli chodzi o cła, to przykładowo uzgodniono związanie stawek (*initial bound tariffs*) na następujących poziomach dla produktów pochodzących z najważniejszych i rozwijających się gałęzi sektora rolno-żywnościowego:

- ◆ mięso – 67,5% (19,4% obecny poziom),
- ◆ ryby – 19,5% (10% obecny poziom),
- ◆ produkty mleczne (*dairy*) – 42,5% (15% obecny poziom),
- ◆ cukier – 49,5% (29% obecny poziom).

Stawki związane byłyby zredukowane według tzw. formuły pasmowej (*tiered formula*).

Reasumując, można stwierdzić, że:

- ◆ ustalone na względnie wysokim poziomie stawki celne dla wspomnianych produktów byłyby niekorzystne dla polskiego i ukraińskiego eksportu do Rosji, gdyż trzy spośród wymienionych grup towarów, tj. mięso, produkty mleczne oraz cukier są bardzo istotne w tym eksporcie. Eksportowi mięsa sprzyjałyby poniekąd, proponowane kwoty taryfowe w imporcie do Rosji mięsa wieprzowego i wołowego;
- ◆ zagwarantowanie sobie przez Rosję względnie wysokiego wsparcia sektora rolno-żywnościowego (AMS) pozwoli na rozwój produkcji rolno-żywnościowej, zwłaszcza wobec coraz większych możliwości budżetu rosyjskiego, co w efekcie w dłuższym okresie zwiększy samowystarczalność żywnościową Rosji, a tym samym ograniczeniu ulegnie w dłuższym okresie zapotrzebowanie na import żywności, w tym z Polski, Ukrainy. Relatywnie większe szanse rozwoju ma eksport surowców rolno-żywnościowych z Ukrainy niż z Polski do Rosji, ze względu na ich niskie ceny oraz ze względu na długą tradycję handlu pomiędzy rynkiem rosyjskim i ukraińskim;
- ◆ duża samowystarczalność żywnościowa Rosji, a jednocześnie jej niskie koszty produkcji mogą z czasem powodować rozwój jej eksportu żywnościowego (zwłaszcza surowców żywnościowych na rynek unijny, w tym polski), nawet bez stosowania dotacji eksportowych;
- ◆ wejście Rosji do WTO spowoduje zniesienie selektywnych (i subiektywnych) restrykcji, stosowanych np. w odniesieniu do polskiego eksportu rolno-żywnościowego, co niewątpliwie byłoby korzystne dla Polski, zwłaszcza w pierwszych latach po akcesji;
- ◆ zobiektywizowanie, a tym samym zliberalizowanie środków sanitarnych i fitosanitarnych stosowanych w imporcie rolno-żywnościowym Rosji wpłynęłoby generalnie na wzrost tego importu, z różnych kierunków, w tym z UE.

Ukraina

Ukraina, podobnie jak Rosja, rozpoczęła starania o przyjęcie do WTO w 1993 roku.

Uzgodniono wstępnie (w wyniku dyskusji w ramach spotkań roboczych oraz po negocjacjach bilateralnych z 15

członkami WTO, w tym z UE)⁴ już w listopadzie 2003 r., następujące warunki akcesji Ukrainy do WTO, a mianowicie:

- Poziom związania dla ok. 95% linii taryfowych (*tariff lines*). Zakładano wówczas, że okres redukcji taryf importowych będzie trwał do 2005 r, przy czym dla niewielkiej ich części do 2010 r. Po tym okresie najwyższe poziomy taryf celnych dla produktów rolnych, objętych kodami CN od 1 – 24, miały kształtować się poniżej 20%, przy czym dla cukru miały wynosić 50%, z wyjątkiem cukru surowego (*raw cane sugar*) dla którego przewidywano kwotę taryfową z niższym cłem oraz oleju słonecznikowego (*sunflower-seed oil*) dla którego ustalono cło na poziomie 30%. Warto podkreślić, że cła typu klauzuli najwyższego uprzywilejowania - KNU stosowane (w 2001 r.) w przeliczeniu na cło *ad valorem* były znacznie wyższe niż zaproponowane przez Ukrainę do związania. Np. wynosiły 44% dla pszenicy, 30% dla kukurydzy, 20% dla jęczmienia, aż 263% dla ziarna słonecznika, 108% dla cukru, 56% dla wołowiny, 52% dla wieprzowiny, 137% dla mięsa drobiowego, 29% dla jaj ptasich.

Redukcja średnich ceł dla produktów rolno-żywnościowych miała rozpocząć się od 30% obniżenia ich poziomów w pierwszym roku i podobne działania w dalszych latach, aż do uzyskania poziomu 12,5% w 2005 r.

Istotnym uzgodnieniem negocjacyjnym było ustalenie kwoty taryfowej (*TRQ*) dla 260 tys. t cukru surowego (*raw sugar*) importowanego po 2% cła od momentu akcesji;

- Ukraina zgodziła się w negocjacjach na nie stosowanie subsydiów w eksporcie rolno-żywnościowym. Warto powiedzieć, że Ukraina raczej ograniczała w przeszłości swój eksport rolno-żywnościowy, poprzez ograniczenia kwotowe, licencjonowanie w stosunku do wszystkich podstawowych produktów oraz poprzez cło wywozowe. Do najważniejszych grup towarowych objętych cłem wywozowym należy zaliczyć – żywe bydło i owce (cło wynoszące 50 – 70% min. 390 – 1500 euro/t), mrożona wołowina, mrożona i chłodzona wieprzowina, mleko chude w proszku, masło, pszenica i mąka pszenna, jęczmień, ziarno słonecznika, len (słoma i nasiona; cło 17%), olej słonecznikowy, cukier, melasa, alkohol metylowy, skóry bydlęce, wieprzowe i baranie (cło wynoszące 27-30% przy minimalnym cła zróżnicowanym w zależności od towaru) i inne;
- Strona ukraińska zaproponowała stosowanie zagregowanego wskaźnika wsparcia AMS na poziomie 1,38 mld USD, przyjmując za okres bazowy lata 1994 – 1996 r. Wspomniana wartość wskaźnika AMS, a tym samym okres bazowy do jego ustalenia nie zostały ostatecznie uzgodnione;
- Ukraina została zobowiązana do ponownego przeanalizowania stosowanych zasad ochrony weterynaryjnej (*epizootic rules*), które są bardziej restrykcyjne niż stosowane w państwach członkowskich WTO lub do oparcia tej ochrony na podstawach naukowych (*ground them on a scientific basis*). Ukraina zgodziła się na przyjęcie zasad zawartych w porozumieniach WTO w sprawie środków sanitarnych i fitosanitarnych (SPS).

4 W 2005 r. Ukraina zakończyła bilateralne negocjacje z 35 państwami członkami WTO (w tym z Nową Zelandią, Argentyną, Brazylią, Kanadą. Negocjacje z dziesięcioma innymi państwami były w toku, w tym z USA, Australią.

PODSUMOWANIE

Reasumując, można stwierdzić:

- ♦ polski (oraz w ogóle unijny) eksport rolno-żywnościowy na Ukrainę (zwłaszcza przetworów, głównie mięsnych i mlecznych), po jej akcesji do WTO, ma szansę wzrastać, (mimo niskich cen zbytu na tym rynku), zwłaszcza w pierwszych latach, w związku ze zmniejszeniem ceł i innych barier importowych (np. weterynaryjnych i fitosanitarnych). Eksport ten będzie słabł wraz ze wzrostem wewnętrznej produkcji rolno-żywnościowej na Ukrainie;
- ♦ pewne otwarcie (niższe cło według klauzuli najwyższego uprzywilejowania - KNU) opłacalnych zagranicznych rynków zbytu (zwłaszcza unijnych) dla ukraińskich towarów rolno-żywnościowych będzie głównym bodźcem rozwoju eksportu, a tym samym krajowego sektora rolno-żywnościowego, tym bardziej jeśli będą rosły możliwości wsparcia tego sektora ze środków budżetowych;
- ♦ Ukraina ma szansę rozwijać eksport na rynek unijny, w tym polski, ale również na inne rynki, w tym rosyjski surowców żywnościowych, ze względu na ich konkurencyjne ceny. Dotyczy to zwłaszcza takich surowców jak – warzywa (i niektóre owoce), niektóre zboża (zwłaszcza pszenica), ziarno kukurydzy, ziarno słonecznika, oleje roślinne, cukier, półprodukty tytoniowe. Ukraina ma szansę rozwoju eksportu niektórych towarów przetworzonych, np. wyrobów tytoniowych i alkoholowych;
- ♦ tempo wzrostu i rozwoju ukraińskiego eksportu rolno-żywnościowego i importu zależeć będzie od intensywności i struktury inwestycji w sektorze rolno-żywnościowym, w tym zagranicznych;
- ♦ rozwój ukraińskiego sektora rolno-żywnościowego (a tym samym eksportu) byłby względnie szybki (zbliżony do rosyjskiego) wskutek zagranicznego wsparcia ekonomicznego, np. ze strony UE gdyby wyklarowała się szansa na integrację - stowarzyszenie, a następnie na akcesję Ukrainy do Unii⁵. Jeżeli Ukraina będzie zdana głównie na swoje możliwości rozwojowe, to jej akcesja do WTO nie przyniesie automatycznie bardzo szybkiego rozwoju gospodarczego, w tym eksportu [5]. Mimo to należy przewidywać, że ukraiński sektor rolno-żywnościowy będzie rozwijał się w pierwszych latach po wejściu do WTO głównie ze względu na rozwój eksportu, zwłaszcza na rynki państw UE i Rosji.

LITERATURA

- [1] Achieving Ukraine's Agricultural Potential – The World Bank, OECD (wersja internetowa, luty 2006 r.), s. 55.
- [2] Agriculture and Agri-Food Canada – *Bi-weekly Bulletin* (Ukraine), August 12, 2005, Volume 18 Number 14, s. 1.
- [3] Komentarz pt. USA wyrażają zgodę na rosyjskie członkostwo w WTO, Ośrodek Studiów Wschodnich – 23 listopada 2006 r. Por. również komentarz pt. Stany Zjednoczone otworzyły Rosji drzwi do WTO. „Rzeczpospolita” nr 264/2006 r.

5 Tymczasem jak wiadomo perspektywy na szybkie stowarzyszenie i akcesję Ukrainy do UE są bardzo małe. Por. np. komentarz - Szczyt w Helsinkach, UE - nie ma mowy o członkostwie Ukrainy. „Rzeczpospolita” nr 235 z 28-29 października 2006r.

- [4] Trade Commerce – FAO. Rome, 2004. Vol. 56.
- [5] Ukraine Trade Policy Study, Volume II: Main Report (No. 29684-UA), November 16, 2004 r., s. 149 (pkt. 5.105).

THE IMPACT OF RUSSIA AND THE UKRAINE MEMBERSHIP IN THE WORLD TRADE ORGANIZATION ON POLISH AGRO-FOOD TRADE AND ON QUALITY OF FOOD IMPORTED FROM THESE COUNTRIES

SUMMARY

The Russia and the Ukraine accession to the World Trade Organization will initially increase agro-food exports on the markets of these countries, especially from the EU (including Poland).

In the short run, owing the growing Russian demand on these products, export from the EU countries (including Poland) will be more intensive, however in the long run these are greater export perspectives on the Ukrainian market.

On the other hand, the accession of these countries to WTO will increase Russian and the Ukraine agro-food product export opportunities on the EU market, especially food raw materials (for example: crops grain, oil seeds, fresh and cool fruits and vegetables) and semi-products (for example: deep-frozen fruits and vegetables, vegetable oils, sugar, raw tobacco and meat (especially beef from the Ukraine)).

It is expected that the Ukraine will increase the dairy product export.

Poland has particular opportunities to utilize “location rent” in agro-food export to Russia and the Ukraine after their accession to the World Trade Organization. These chances are caused by geographical localization, trade tradition and knowledge of these markets.

The Ukraine accession and particularly Russian will finish competition between firms from the EU (including competition between Poland and the rest of 15 members countries of the EU) in view to the markets of these two countries. It should also allow to abolish Russian subjective restrictions towards Polish agro-food exports. Moreover the accession of Russia and the Ukraine to the WTO will increase the quality and health safety of the food imported from these two countries.

The development of agro-food trade between the Ukraine and the EU-countries will be an important factor which may start the process of the accession of this country to the EU.

In the future, in the terms of full liberalization of food world trade the Ukrainian agriculture will have the biggest chances for development (or at least maintaining the status quo) in Europe. It has, in fact, very competitive natural agro-food sector.